

Etsiviä ja NLP:tä, rikoksia ja retoriikkaa!

Nyt on luvassa jotain supermielenkiintoista:
mallinnus salapoliisityöstä. Tässä asiassa salapoliisina
on ollut *Minna Koivu*.

Miten kuuluisat salapoliisit käyttävät kieltä rikoksia ratkaistessaan

"Älä nyt vilpistele, Florence! Kerro minulle heti ihan kaikki! Pamelahan ei ollut menossa Woolworthille, vai kuinka?" Florence kostutti huuliaan kuivalla kielellään ja katsoi neiti Marplea rukoilevasti kuin teuraseläin. "Asiahan liittyi jotenkin elokuvaan, eikö niin?" neiti Marple kysyi.

Florencen kasvoille levisi suunnattoman helpotuksen ja kunnioituksen ilme. Hänen estonsa katosivat. Hän huusi: "Voi, niin se oli!". "Sitä arvelinkin", neiti Marple sanoi. "Olepa hyvä ja kerro nyt minulle kaikki yksityiskohdat."

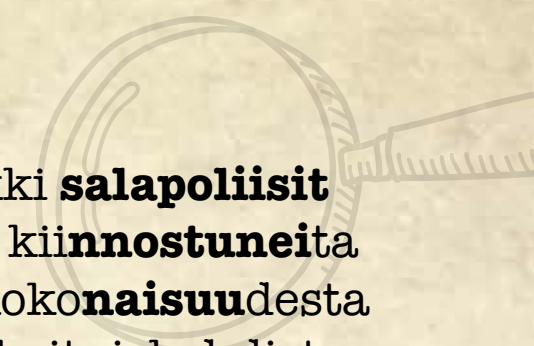
Näin kuulustelea todistajaa harrastelijasalapoliisi *Miss Marple*, *Agatha Christien* luoma ikäneito, jonka taito ratkoa lähipiirin rikoksia pohjautuu kylän juoruihin ja NLP:n hyödyntämiseen jo kauan ennen kuin NLP oli edes virallisesti keksitty.

Neiti Marple ei ole suinkaan ainoa NLP:n taitaja salapoliisikirjallisuudessa. NLP Master -kurssin lopputyönä mallitin kolmea fiktiivistä salapoliisia ja heidän tapansa käyttää kieltä. Mallinnuksen kohteiksi valitsin salapoliiseja, jotka ennen kaikkea ratkoivat rikoksia keskustelujen avulla.

Itseoikeutettu valinta mallitettavaksi oli *Rex Stoutin* luoma ikoninen salapoliisi *Nero Wolfe*, joka on tunnettu älykkyydestään, rakkaudestaan hyvään ruokaan sekä orkideaviljelmistään. *Nero Wolfe* poistuu harvoin kodistaan ja varsinaisen jalkatyön hoitaakin hänen apurinsa *Archie Goodwin*, joka toimii kirjoissa tarinan kertojanaan.

Toiseksi mallitettavaksi valitsin *Agatha Christien* luoman *Miss Marplen*, lempeän ja huomaamattoman ikäneidon, joka rakastaa neulomista, puutarhanhoitoa sekä kylän juoruja. Neiti Marple ratkoo rikoksia sohvalta neuloen ja terävän älynsä sekä ihmistuntemuksensa pohjalta. Jokaiselle rikokselle kun tuntuu löytyvän vastaava tapaus *St. Mary Meadin* pienestä kylästä.

Kolmanneksi mallitettavaksi valitsin oman suosikkisalapoliisini *Sir Henry Merrivalen*, tuttavallisimmin *H.M.n.* *H.M.* on *Carter Dicksonin* alias *John Dickson Carrin* luoma omaläätäinen salapoliisi, joka on yhdistelmä terävää älyä ja värikästä persoonallisuutta. Lääketieteen ja oikeustieteellisen koulutuksen lisäksi hänen mainitaan olevan taitava naamioitumisessa sekä lavataikuudessa.

**Kaikki salapoliisit
olivat kiinnostuneita
sekä kokonaisuudesta
että yksityiskohdista.**

Mallinnukseen lukemani kirjat on kirjoitettu 1940-luvulla, siis aikana, jolloin NLP:tä ei varsinaisesti vielä käsitteenä ollut olemassa.

- Missä on testamentti, *Rex Stout* (*Where There's A Will*, 1940)
- Ruumis kirjastossa, *Agatha Christie* (*The Body In The Library*, 1942)
- Ja sitten murha, *Carter Dickson* (*And So To Murder*, 1940)

Luin jokaisen kirjan kolmesta neljään kertaan ja keskityin tilanteisiin ja keskusteluihin, joissa kuvattiin salapoliisin keskustelua epäillyn tai todistajan kanssa. Pysin tutkimaan jokaisesta salapoliisista millaista prosessia ja lähestymistapaa he käyttivät ratkoessaan rikoksia, millaista kieltä he käyttivät haastattelussa sekä informaation käsittelyyn käytettyjä erottelutyyplejä.

Vaikka jokaisella salapoliisilla oli oma omintakeinen tyyli murhaajan selvittämiseksi, prosessi, joka johdatti murhamysterin ratkaisuun, oli kaikilla sama. Keskustelujen avulla kerättiin faktat ja luotiin ymmärrys haastateltavan maailmankuvasta. Keskustelun kulkuun vaikutti salapoliisin oma intuitio, jonka avulla salapoliisi valitsi oikeat keskustelussa käytetyt sanat.

Jokainen keskustelu alkoi kontaktin luomisella etenkin, jos kyseessä oli ensimmäinen tapaaminen. Mielenkiintoista kyllä, salapoliisit käyttivät varsin usein negatiivista kontaktia luomaan kitkaa tai jännitettä. Erityisesti *Nero Wolfe*, joka tarttui uusiin ratkottaviin tapauksiin varsin vastahakoisesti, peilasi tarkasti haastateltavan tunnetilaa ja vastasi negatiivisesti latautuneelle asiakkaalle samalla mitalla:

"Sitten annan vastauksen." Wolfe puhui napakasti. "Minä en ole kenenkään puolella. En vielä. Inhoan syvästi riitoja kuolleen ihmisen omaisuudesta. Mutta tällä hetkellä satun olemaan kipeästi rahan tarpeessa. Tarvitsen työtehtävän..."

MINNA KOIVU

Kirjoittaja Minna Koivu on NLP associate Trainer ja NLP Coach, joka päivisin työskentelee datan ja tekoälyn kanssa ja vapaa-ajalla rentoutuu perheen kanssa hevosia hoitaen, NLP:tä opiskellen ja self-help kirjoja lukien. Minna on NLP-ydistyksen hallituksen jäsen ja hän päivittää sekä yhdistyksen somekanavia että verkkosivuja.

Keskustelun aikana jokainen salapoliisi käytti omaa intuitiotaan vaikuttaakseen sen kulkuun. Vaikuttamisessa havaitsin paljon Milton-mallin rakenteita, joita käytettiin joko luomaan yhteyksiä haastateltavan mielessä tai haastateltavan ajattelun johdattamiseen tiettyyn suuntaan.

Kirjailijat olivat selvästi halunneet laittaa salapoliisin suuhun väljiä tulkinnanvaraisia lauseita. Vastakohtana salapoliisien väljälle puheelle olivat usein poliisin edustajan kysymykset, jotka olivat hyvin tarkkoja, spesifisiä ja usein suljettuja kysymyksiä.

Milton-kielimallista nousi erityisesti esille ajatustenluku ja taustaoletukset. Salapoliisi halusi mielellään antaa ymmärtää, että hän jo tiesi asiasta, haastateltavan tarvitsisi vain enää kertoa tarkat yksityiskohdat.

”Asia liittyy jotenkin elokuvaan, eikö niin?” kysyy miss Marple murhatun tytön ystävältä ja antaa ymmärtää, että hän tietää jo mistä on kyse ja haluaa vain kuulla yksityiskohdat.

Oudot yhdistelmät olivat erityisesti Nero Wolfen ja Sir Henry Merrivalen usein käyttämiä tapoja keskustelijan harhauttamiseksi. Etenkin jälkimmäinen oli tehnyt oudoista yhdistelmistä oman taiteenlajinsa. H.M. ei suinkaan tyytynyt lisäämään vain yhtä outoa asiaankuulumatonta sanaa lauseeseen vaan saattoi puhua asiaankuulumattomasta asiasta pitkään ja hartaasti ennen kuin sujautti mukaan muutaman oikean ja asiaankuuluvan kysymyksen.

”Olen tavannut näytelmän henkilöt”, hän (Sir Henry Merrivale) jatko, ”minulla oli heille kaikille joitakin kysymyksiä. Erityisesti neiti Fleurille.”

”Niin”, sanoi Masters, ”ja hienoja kysymyksiä ne olivatkin! Suokaa anteeksi, neiti: ensimmäinen kysymys, jonka hän esitti oli, oliko se väärennös vai aito juttu kun neiti Fleur näyttettiin kylvyssä valkokankaalla.” H.M. tuhahti.

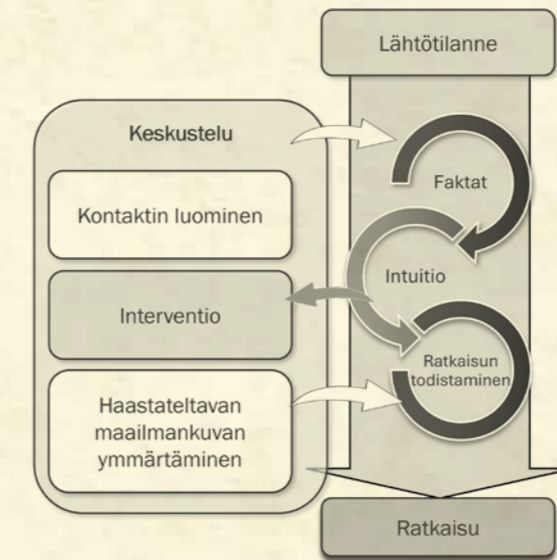
Kaikille salapoliiseille oli yhteistä haastateltavan erittäin tarkka ja keskittynyt kuunteleminen. He saattoivat kysyä toki tarkentavia kysymyksiä, mutta käyttivät kieltä myös samauttamiseen

- Kuulinko oikein...
- Joten sanoisitte...
- Keskeisen sanan toistaminen

Päällisin puolin jokainen salapoliisi oli selkeästi omanlaisensa. Siinä missä Nero Wolfe oli hieman hapan ja erakoituva introvertti, Sir Henry Merrivale oli taas persoonallisuudeltaan värikäs ja temperamenttinen ekstrovertti. Miss Marple oli käytökseltään hillitty, empaattinen ja lempeä kuten ehkä ikäneidon siihen aikaan odotettiin olevan. Kun lähdin sijoittamaan salapoliiseja erottelutyylin perusteella kartalle ja arvioimaan heidän päätöksentekoa ja ongelmanratkaisua, piirtyi heistä yllättävän samanlainen kuva.

Kuvissa oikealta vasemmalle Nero Wolfe ja hänen apurinsa Archie Goodwin, Miss Marple, sekä Sir Henry Merrivale. Kuvat on luotu tekoälyllä.

Jokainen heistä oli enemmän harkitsija, kuin toimintaan ryntäävä. Hätiköidyt johtopäätökset eivät olleet heille tyypillisiä. Heillä saattoi olla jo hyvin varhaisessa vaiheessa käsitys murhan todellisesta kulusta, mutta silti he halusivat ensin kerätä faktat ja tehdä päätökset näiden faktojen perusteella. Neiti Marplen sanoin, *”Katsokaahan, totuus on se, että useimmat ihmiset – tarkoitan myös poliiseja – ovat aivan liian hyväuskoisia tähän pahaan maailmaan. He uskovat mitä heille kerrotaan. Minä en koskaan usko. Yritän aina mieluummin todistaa asian itselleni.”*

Jokaiselle salapoliisille oli myös tyypillistä, että heitä ajoi eteenpäin sisäinen halu selvittää totuus ja ratkaista mysteeri, ei niinkään ulkoinen palkkio tai tunnustus.

”Minua kiinnostaa se puuttuva filmi”, karjui H.M. ”Mistään muusta en ole kiinnostunut. Mutta minullakin on omatun-

to. En voi vain seisoa vieressä katsomassa jonkun kulkevan kohti tuhoa tekemättä asialle mitään.”

Kaikki salapoliisit olivat kiinnostuneita sekä kokonaisuudesta että yksityiskohdista. Heillä on kyky nähdä sekä suuri kuva että pienet, mutta merkittävät yksityiskohdat, jotka usein muodostivat avaintekijän rikoksen ratkaisemisessa. Ratkaisu löytyikin juuri pienestä yksityiskohdasta, joka ei sopinut isoon kuvaan. Tätä havainnollistaa oivasti Miss Marplen selitys kuinka hän päätyi omaan ratkaisuunsa. *”Pureskelluilla kynsillä ja lyhyeksi leikatuilla kynsillä on suuri ero!...Nuo kynnet nähkääs olivat tosiasia ja se saattoi merkitä vain yhtä seikkaa. Kirjastossa ollut ruumis ei suinkaan ollut Ruby Keene.”*

Vaikka jokaisessa kirjassa rikos oli erilainen, sen ratkaisu perustui samanlaisuuteen menneisyydessä ratkottujen rikosten kanssa ja varsinkin useimmiten rikoksen motiivina tuntui olevan raha. *”Raha on voimakas vaikutin”*, toteaa Marple ja kuten kirjan loppuratkaisusta voimme päätellä, hän oli myös tässäkin oikeassa.

Jokaisella salapoliisilla oli oma ”watsoninsa”, joka keräsi todisteita, hoiti käytännön järjestelyjä ja myös haastatteli ihmisiä. Siitä huolimatta salapoliisit tekivät varsinaisen pohdinnan ja ajattelutyön mieluiten yksin. Keskenäistä teoriaa ei paljastettu edes omalle apurille vaan se pidettiin salassa dramaattiseen loppuhuipennukseen asti.

Mallinnuksen tekeminen oli mielestäni erittäin mielenkiintoista. Olen aina nauttinut lukemisesta ja erityisesti juuri keveistä hyvämielisen dekkareista, joissa paino on rikoksen selvittelyssä eikä suinkaan rikoksen tekotavan yksityiskohtaisessa kuvauksessa. Mallinnusta tehdessäni tekstiin ja henkilöhahmoin sai aivan uudenlaisen näkökulman. Vaikka dekkarit ovat ehkä kevyttä kesälukemista, voi myös dekkareista opiskella NLP:n käyttöä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. ●